

Dobrodružná literatura pro děti a mládež

Dobrodružná literatura

- dramatický, vzrušující, bouřlivý děj plný zápasů, konfliktů a nebezpečných akcí.
- velké množství zápletek navozuje napětí, vystupňovává rizika a zkoušky
- považována spíše za žánr nízký, neoficiální
- jeden ze stěžejních žánrů populární literatury
- **ustálená témata**

Znaky, formy, aspekty

- Literární epický žánr, vyznačující se poutavým a napínavým dějem.
- Dynamický děj, dějové napětí, dějové zvraty, souhry náhod, exotické krajiny apod.
- Fiktivní únik z každodenní skutečnosti.
- Estetická, poznávací a výchovná funkce mají vzájemný vztah.
- Převažuje-li některá z funkcí (estetická, výchovná, poznávací), je tento typ příběhu označován jako **literatura faktu** – přírodní próza, historická próza, vědeckofantastická próza.

Historie dobrodružné literatury

- dlouhá tradice dobrodružné literatury
- 18. století – vznik žánru jako takového
- 19. století – zájem o historii, exotické kraje

Označení dobrodružné literatury

- podle žánru:

- western
- indiánka
- kovbojka
- detektivka
- námořnický román

- podle autora:

- verneovky
- mayovky
- knihy J. Londona

Nejstarší žánry

Dobrodružství je průvodním jevem dějin, proto je charakteristickým rysem mnoha historických literárních žánrů.

- Epos o *Gilgamešovi* (8. stol. př. n. l.)
- *Beowulf* (8. stol.)- staroanglický hrdinský epos
- *Miguel de Cervantes - Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha* (1605).

Robinsonády

- zakladatel Daniel Defoe
- první robinzonády – trosečníci na pustých ostrovech
- vzdělávací charakter
- mnoho pokračovatelů

Daniel Defoe

- anglický spisovatel a novinář
- zájem o politiku – různé reformy
- *Robinson Crusoe*
 - podle skutečného příběhu námořníka Alexandra Selkirka

Karel May

- německý spisovatel
- knihy začal psát ve vězení
- díky talentu se stal redaktorem

- *Vinnetou* (3 díly)
- *Petrolejový princ*
- *Černý mustang*
- *Old Surehand* (3 díly)

Mayovky

- představitel Karel May
- rozvíjely fantazii, výzvy k rasové snášenlivosti, náboženské toleranci, čestné jednání
- příběhy podle podobného schématu
- inspirace ze všedního života

Jules Verne

- francouzský spisovatel
 - divadelní hry a libreta
 - zájem o vědu a výzkum
 - předchůdce moderní sci-fi
-
- *Pět neděl v balóně*
 - *Dvacet tisíc mil pod mořem*
 - *Cesta do středu země*
 - *Dva roky prázdnin*
 - *Patnáctiletý kapitán*

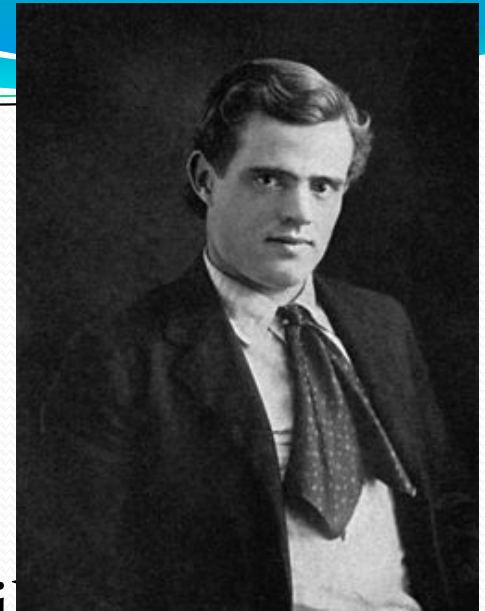
Verneovky

- typický verneovský hrdina
- představa o nadřazenosti vyspělého národa
- národní typizace

Jack London

- těžké dětství
- mnoho zaměstnání – inspirace pro knihy
- zlatá horečka

- *Bílý tesák*
- *Bílý den*
- *Volání divočiny*
- *Povídky rybářské hlídky*

Detektivky pro děti

- detektivka = napínavý dramatický děj
- přítomnost detektiva
- zakladatel **Edgar Alan Poe**
- čeští autoři: **Karel Čapek, Vladislav Vančura**

Vývoj dobrodružné literatury

18.století

- **Daniel Defoe**
 - *Robinson Crusoe* (1719)
Toto dílo dalo vzniknout tzv. robinsonádám
 - *Dobrodružný život kapitána Singletona* (1720)
Jedno z prvních děl s pirátskou tematikou
- **Jonathan Swift**
 - *Gulliverovy cesty* (1726)
- **Gottfried August Bürger**
 - *Baron Prášil* (1786)

Vývoj dobrodružné literatury 19.století

Zájem o exotické kraje

- **Alfred Assollant**
 - *Hrdinný kapitán Korkorán (1867)*
- **Rudyarda Kiplinga**
 - *Knihy džunglí (1894-1895)*

Vývoj dobrodružné literatury 19.století

Díky zájmu o středověk a dějiny vznikají dobrodružné historické romány.

- **Walter Scott**
 - *Ivanhoe* (1819)
- **Alexander Dumas**
 - *Tři mušketýři* (1844)

Vývoj dobrodružné literatury 19.století

Námět y americké literatury

- **James Fenimore Cooper**
 - *Poslední Mohykán (1826)*
- **Karel May**
 - *Vinnetou (1893)*

Vývoj dobrodružné literatury 19.století

V druhé polovině 19.stol se objevuje žánr vědeckofantastický.

- **Jules Verne**

- *Cesta do středu Země (1864), Cesta kolem světa za 80 dní (1873), Tajuplný ostrov (1875)*

Vývoj dobrodružné literatury

19.století

Fantasy

- **Georg MacDonald**
 - *Snílci* (1858).
- **Lewis Carroll**
 - *Alenčina dobrodružství v říši divů* (1865)
- **J. R. R. Tolkien**
 - *Hobit* (1937), *Pán prstenů* (1954-1955)
- **Clive Staples Lewis**
 - *Letopisy Narnie* (1950-1956)

Dobrodružná literatura u nás

19.století

Robinsonády

- 1808 České vydání Robinsona (V.M. Kramerius)
Velice čtenářsky oblíbenou se následně stala adaptace Robinsona od Josefa Věromíra Plevy (1956)
- **J. F. Anderlík**
 - *Český Robinson Crusoe (1903)*

Josef Kořenský

- *Afrika (1899), Austrálie (1903)*

Dobrodružná literatura u nás 20.století

Cestopisy

- **František Běhounek**
 - *Trosečníci na kře ledové (1928)*
- **František Flos**
 - *, Lovci orchidejí (1920-1932), Lovci kožešin (1934)*
- **Alois Musil**
 - *Cedry na Libanonu (1937)*

Dobrodružná literatura u nás 20.století

Žánrově hraniční díla

- **Eduard Štorch**
 - *Lovci mamutů (1918), Osada havranů (1930)*
- **Miloš Václav Kratochvíl**
 - *Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela (1954),*
- **Jaroslav Foglar**
 - *Hoši od bobří řeky (1937), Záhada hlavolamu (1941)*

Dobrodružná literatura u nás 20.století

Rodokapsy

- Romány DO KAPSy – triviální literatura
- *detektivky špionážní romány, vědeckofantastická próza, sportovní a letecké romány, kovbojky aj.*

Dobrodružná literatura u nás 20.století

Dětský detektivní román

- **František Langer**
 - *Bratrstvo bílého klíče (1934)*
- **Eduard Fiker**
 - *Černý blesk (1937)*

Hlavním znakem těchto děl je účast dítěte v rozplétání detektivně laděných zápletek.

Dobrodružná literatura u nás 20.století

Díla s vědeckofantastickou tematikou

- **Jan Merfort Troska**

- *Vládce mořských hlubin (1937), Kapitán Nemo (1939)*

*V letech 1945-1948 vycházely všechny podoby dobrodružné literatury, po roce 1948 však přinesl citelný zvrat v ediční politice vznik **Státního nakladatelství dětské knihy (1949)**, který znamenal praktickou monopolizaci dětských knih. V jejím důsledku se sice zvýšily náklady jednotlivých knih, ale zúžil se počet vydávaných titulů. Jako buržoazní prožitek byla odsunuta i dobrodružná literatura.*

Dobrodružná literatura u nás

70.léta

- **Bohumil Jiránek**

 - Povídkové soubory Otakara Betličky**

 - *Na vlně 57 metrů (1965), Tábor ztracených (1970) a román Rájem i peklem (1969)*

- **Bohumír Fiala**

 - *Bronzová cesta (1965), Mamuti táhnou do bažin (1978)*

- **Ludvík Souček**

 - *Cesta slepých ptáků (1964)*

Současná dobrodružná literatura u nás

- **Svatopluk Hrnčíř**

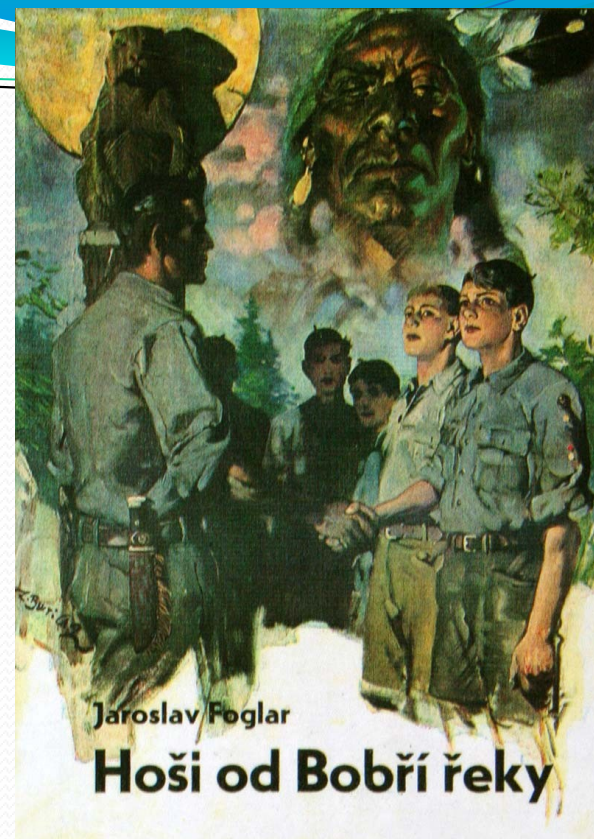
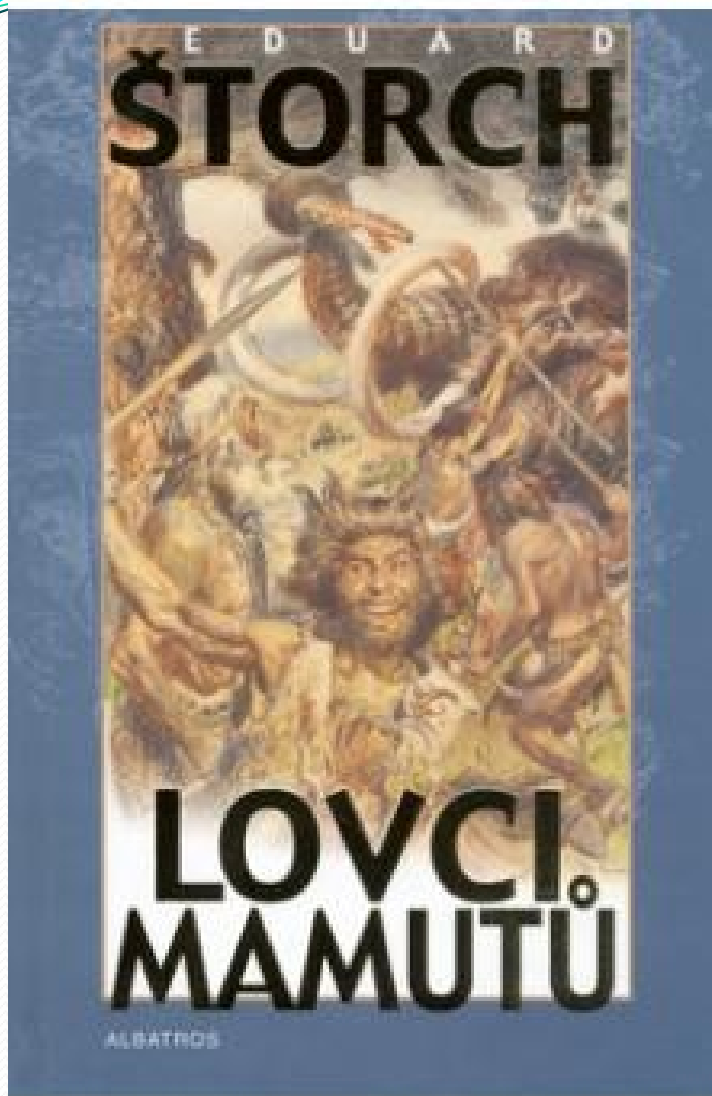
- *Ostrov Uctívačů ginga: po stopách neznámých příběhů Rychlých šípů (1999), Poklad Uctívačů ginga: tajemství neviditelného srubu (2000), Maják Uctívačů ginga: Bratrstvo ztraceného talismanu (2005)*

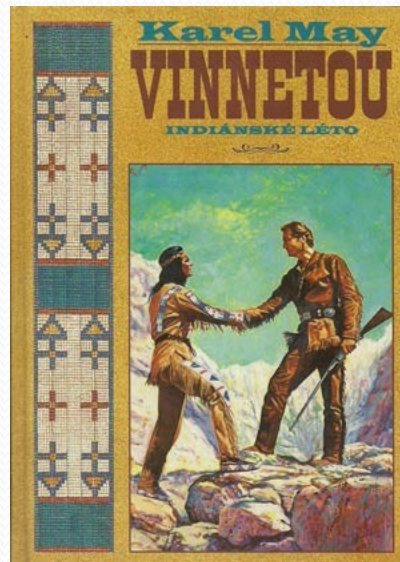
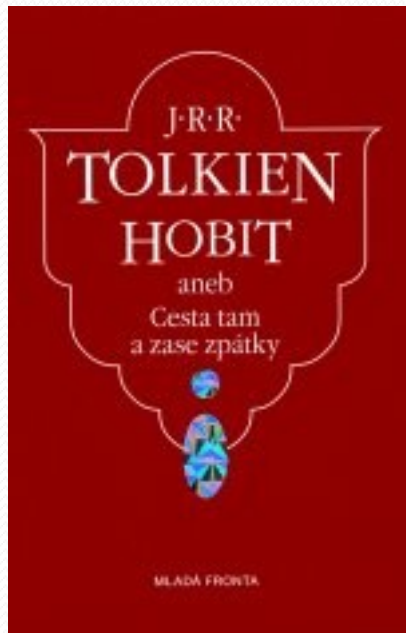
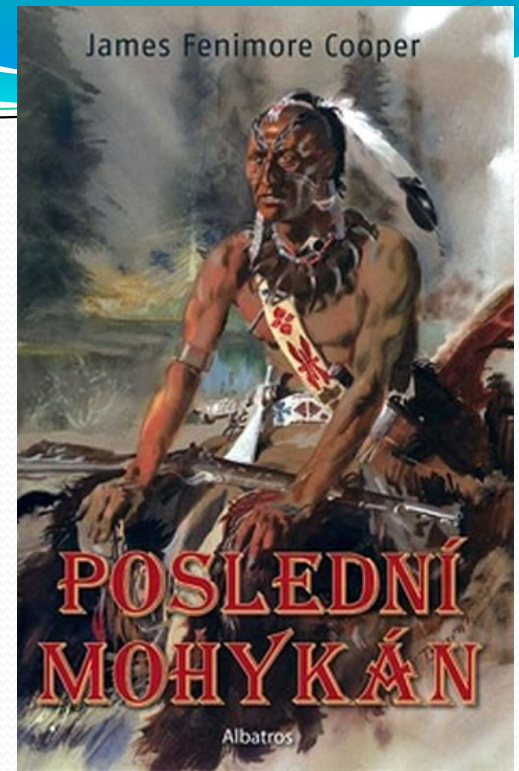
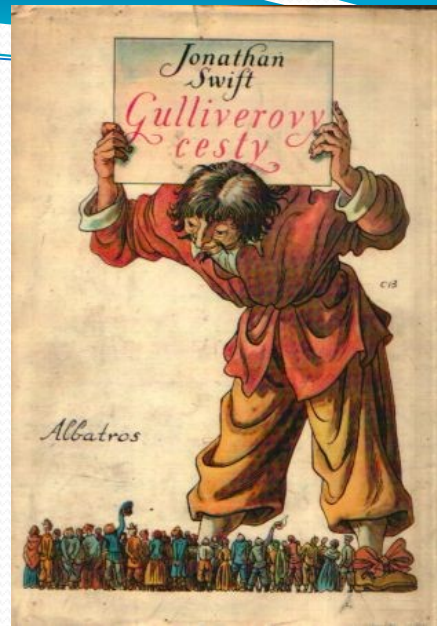
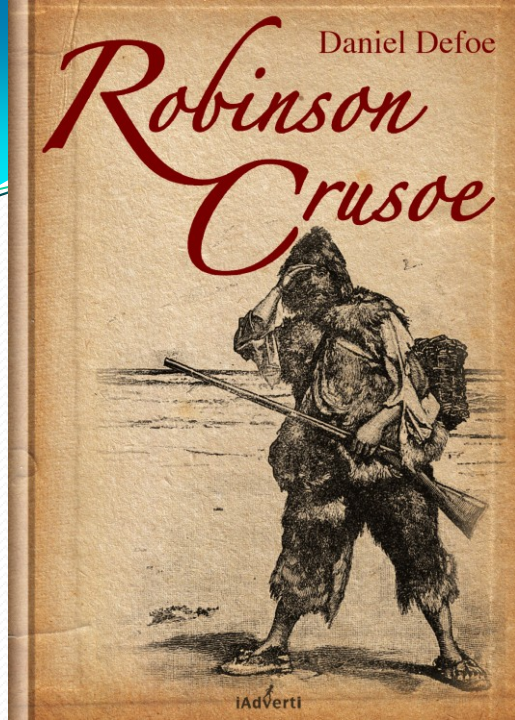
- **Vojtěch Steklač**

- *Případ strašidelného mnicha (2001), Sluneční bratrstvo (2007)*

- **Vlastimil Vondruška**

- *Fiorella a Bratrstvo křišťálu (2006), Fiorella a záhada mrtvého netopýra (2007)*

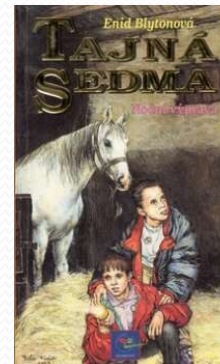
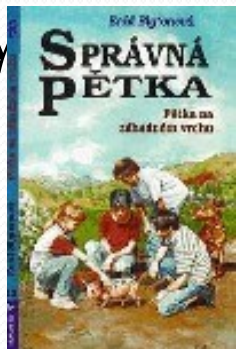
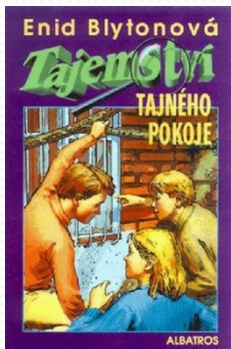

Detektivky pro děti

- **Enid Blyton**

- cykly knížek

- Tajemství (spálené chaty, tajného pokoje,...)
 - Správná pětka (na ostrově, na útěku)
 - Dobrodružství (na ostrově, na útesech)
 - Tajná sedma

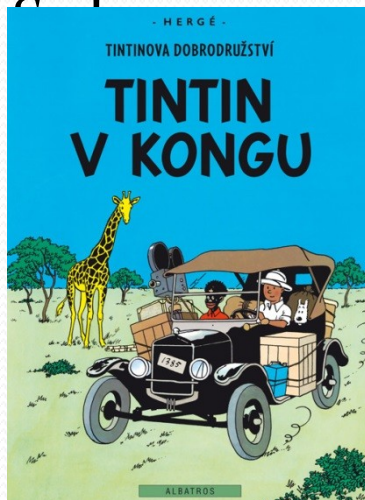
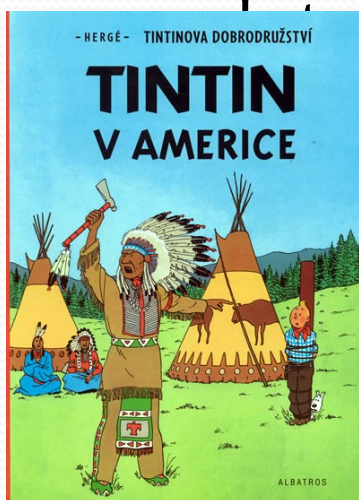
Detektivky pro děti

- **Hergé**

- proslavil se především postavičkou Tintina

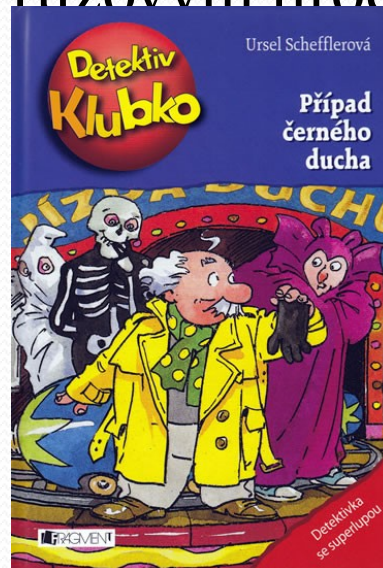
- Tintinova dobrodružství

- Tintin v Kongu, Tintin v Americe, Faraonovy doutníky,

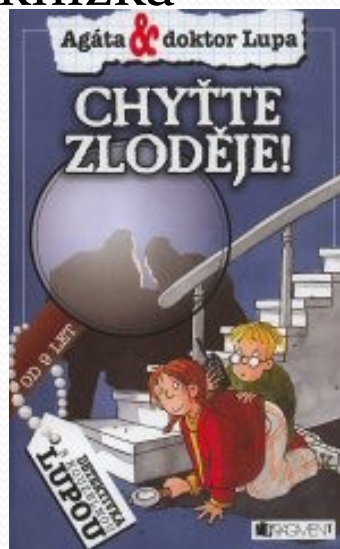
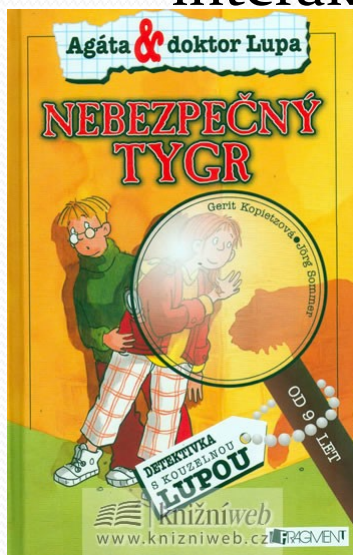
Detektivky pro děti

- Ursel Scheffler
 - Detektiv klubko
 - Muž s oranžovou maskou, Případ černého ducha, Podvodník s rýžovým hrochem

Detektivky pro děti

- Gerit Kopietz, Jörg Sommer
 - *Agáta a Doktor Lupa*
 - Černý rytíř, Chyťte zloděje, Nebezpečný tygr
 - interaktivní knížka

Zdroje

- ALCHAZIDU, Athena. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, 847 s. ISBN 978-80-7277-314-5.
- LONDON, Jack. *Bílý den*. 6. vydání. Praha: Mladá fronta, 1978., 320 s.
- POLÁČEK, Jiří. *Průhledy do české literatury 20. století*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000, 307 s. ISBN 80-7204-162-2.
- PROKOP, Vladimír. *Dějiny literatury od starověku do počátku 19. století, aneb, Od Mezopotámie po naše národní obrození: (pro výuku v 1. ročníku středních škol)*. Sokolov: O.K.-Soft, 2001, 80 s.
- SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, 98 s. PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122
- BYSTRICKÁ, Daniela. *Úvod do studia literatury: studijní opora* [online]. Ústí nad Labem, 2013 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.pf.ujep.cz/files/KBO/Studijn%C3%AD_opora_%C3%BAvod_do_studia_literatury.pdf. Skripta. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

Zdroje

- ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 80-736-7095-X.
- URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti, díla: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie)*. 3. upr. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita - Filozofická fakulta, 2002, 236 s. ISBN 80-704-2604-7.
- ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012, 465 s. ISBN 978-807-2775-064.